

Invazivne vrste so tema, ki se pogosto omenja kot ena največjih groženj biotski pestrosti in eden ključnih naravovarstvenih izzivov današnjega časa. Človek s svojim delovanjem neposredno ali posredno vpliva na razporeditev vrst v prostoru. Na vrtničke sadi rastline iz oddaljenih krajev, ki se v novem prostoru brez naravnih sovražnikov odlično znajdejo. Hitro najdejo pot preko meja izbrane gredice in razširijo svoj življenjski prostor do te mere, da pričnejo izrivati samonikle organizme. Čeprav morda ob omembi invazivnih vrst najprej pomislimo na japonski dresnik ali zlato rozgo, primerov invazivnosti ne manjka niti v živalskem svetu – od nadležnih tigrastih komarjev in užitnih signalnih rakov, pa do želv rdečevratk, ki kot nezaželen hišni ljubljencek neredko končajo v bližnji mlaki. Tujerodne sesalčje vrste v Sloveniji predstavljajo manjši del tujerodne favne. V zadnjem stoletnem obdobju je v našem prostoru znano pojavljanje 15 tujerodnih vrst sesalcev, med njimi imajo 3 status invazivne vrste. V naš prostor smo jih zanesli zaradi njihovih gostih kožuhov. **Kako dobro jih poznamo? Kako so se znašle v naravnem okolju in kakšne težave nam prinašajo?**

NUTRIJA ALI BOBROVKA

Že ime bobrovka (*Myocaster coypus*) namiguje, da bi lahko bila nutrija podobna bobru (*Castor fiber*). Na njuno podobnost nas opomnita celo njuni latinski imeni, a v resnici nista v bližnjem sorodstvu. Nutrija sicer spada med glodavce (Rodentia) in je edini preživeli predstavnik iz družine nutrij (Myocastoridae).

Ima rjavo, grobo dlako in svetel predel okrog smrčka. Sekalci, značilno oblikovani za glodavce, so živo oranžne barve. Odrasla nutrija tehta 2–4 kg, samci do 8

Nutrija je dobro prilagojena na vodno okolje in je dober plavalec. (foto: Janez Tarman)

Nutrija (*Myocaster coypus*) je zajeten glodavec, ki ima zaradi hranjenja in bivanja na obrežju opazen vpliv na rastlinje. (foto: Janez Tarman)

kg. Brez repa so nutrije dolge približno pol metra. Rep nutrije je, za razliko od bobrovega, v prerezu okrogel. Mladiči ob rojstvu že vidijo in so odlakani.

Nutrija je dobro prilagojena na vodno okolje, je dober plavalec in ima na zadnjih nogah med prsti s črnimi kremplji plavalno kožico. V obvodno obrežje izkoplje rove, v katerih živi. Prehranjuje se predvsem z rastlinami, občasno tudi s školjkami.

Zaradi hranjenja in bivanja ima na obrežju vpliv na rastlinje, na območjih z velikimi gostotami ga lahko ponekod celo popolnoma uniči. Zaradi kopanja rovoev se lahko poveča erozija, kar spreminja podoben habitat, posredno vpliva na druge vrste in lahko poveča možnost poplavljanja. Nutrija lahko povzroča tudi škodo na kmetijskih pridelkih, kadar so njive blizu vodotokov, jezer ali ribnikov.

Njena domovina so zmerno topla in tropska območja Južne Amerike. V svojem naravnem okolju je močno vezana na čiste vodne habitate. V predelih Argentine je sicer obravnavana kot ogrožena vrsta, saj so jo v preteklosti govedorejci iztrebili z večjega dela avtohtonega habitata. V preteklosti je bila nutrija cenjena zaradi gostega kožuha. V Evropi so prve farme ustanovili konec 19. stoletja, v začetku 20. stoletja smo jih v ujetništvo naselili tudi v Sloveniji. Prvi podatki o opaženih

nutrijah v naravi segajo že v leto 1937 na Pobrežje pri Mariboru, danes pa se pojavlja v večjem številu ob Ljubljani, posamič pa tudi ob drugih večjih slovenskih rekah.

PIŽMOVKA

Ste že slišali za gigantske podgane, ki plavajo v Ljubljani? Gigantska podgana, tako imenovana pižmovka (*Ondatra zibethicus*), je po videzu res podobna veliki vodni podgani in spada tako kot prava podgana med voluharice. Je srednje velik glodavec, ki spada v družino hrčkov (Cricetidae) in poddružino voluharic (Arvicolinae).

Nekoliko je manjša od nutrije, ima stransko sploščen rep, ki je brez dlak in ki ga med plavanjem premika levo in desno. Tako kot nutrija je dober plavalec in zdrži pod vodo kar 12 minut. Ima okroglo glavo z majhnimi ušesi in majhnimi očmi ter velike rumene sekalce. Posebnost pižmovke je njen vonj, ki spominja na vonj po mošusnem jelenu.

Živi v kolonijah in je vezana na bregove vodotokov. V bregove si izkoplje podzemne domove, njena gnezda pa so lahko zgrajena tudi iz dračja in trstičja ter dosežejo višino do enega metra. Posebnost njihovih domov je vhod v bivališče, ki je ponavadi pod vodno gladino. Med zimo ne miruje, temveč je aktivna.

Pižmovka (*Ondatra zibethicus*) je vezana na bregove vodotokov, kjer si izkoplje podzemne domove. (foto: Janez Tarman)

Prehranjuje se predvsem z vodnimi in obrežnimi rastlinami. V Sloveniji se pižmovka pojavlja predvsem ob že spremenjenih bregovih večjih rek, kjer je trstičje redko. Podatkov, da bi imela ta vrsta večji vpliv na razširjenost in obseg trstičja, zaenkrat ni, kljub temu pa z objedanjem rastlinja nedvomno prispeva k spreminjanju habitatnih tipov, vezanih na obrežja vodnih teles.

Domovina pižmovke sega v Severno Ameriko, Kanado in dele severne Mehike. Na začetku 20. stoletja so pižmovko vnesli v osrednjo Evropo, podobno kot nutrijo, zaradi kakovostnega in cenjenega krzna. V Sloveniji so jo prvič opazili leta 1933 v Radgoni, istega leta pa naj bi jo opazili tudi v Prekmurju. Danes se pižmovka v

Sloveniji pojavlja skoraj v vseh delih države, vendar je v zadnjih letih opazen upad njene številčnosti.

RAKUNASTI PES ALI ENOK

Rakunasti pes (*Nyctereutes procyonoides*) je verjetno najmanj znan, gotovo pa najmanj številčen predstavnik invazivnih vrst sesalcev v našem prostoru. Je majhen predstavnik družine psov (*Canidae*). Čeprav je podoben rakunu, z njim ni v bližnjem sorodu.

Tehta do 8 kg in ima črno-rjavo črtast kožuh z dolgo dlako, črno obrazno masko ter noge in rep s črnimi črtami. Rakunasti psi so edini predstavniki družine psov, ki pozimi lahko hibernirajo.

Čeprav je rakunasti pes (*Nyctereutes procyonoides*) podoben rakunu, z njim kljub imenu ni v bližnjem sorodu. (foto: Miha Krofel)

Rakunasti pes je vsejed, njegova prehrana je nenavadno raznolika. Prehranjuje se s sadjem, nevretenčarji, dvoživkami, včasih tudi z majhnimi sesalci in ptiči. Je tudi mrhovino. Je oportunist, hrano išče pri tleh, sposoben pa je splezati tudi na drevo. Pleni lahko gnezda vodnih ptic, posredno lahko vpliva tudi na populacije ostalih vsejedov, npr. lisice in jazbeca. Zaradi svoje redkosti zaenkrat nima znatnega vpliva na naravne habitatne tipe.

Rakunasti pes izvira iz vzhodne Azije. Med leti 1931 in 1955 so vrsto naselili v evropskem delu nekdanje Sovjetske zveze, Sibirije in Srednje Azije kot lovno divjad za izdelovanje krzna. Od tod se je hitro razširil proti zahodu in danes je pogost v baltskih državah in na Finskem, posamezni osebkii se pojavljajo tudi na Norveškem, Danskem, Švedskem, pa tudi v Srbiji, na Madžarskem, v Franciji, Romuniji, Nemčiji, Švici, Italiji in pri nas. Za Slovenijo obstaja le nekaj podatkov o pojavljanju rakunastega psa. Zaenkrat ni povsem jasno, ali se je vrsta sem razširila z vzhoda ali gre za pobegle osebkii. Čeprav v Evropi velja za invazivno vrsto, njegova populacija zaradi lova, trgovine s krznom in urbanizacije v Aziji upada.

MEDVEDJA USLUGA NARAVI

Nutrija, pižmovka in rakunasti pes imajo v Sloveniji status divjadi. Z divjadjo upravljajo upravitelji lovišč, upravljanje pa določa *Zakon o divjadi in lovstvu*. Lov s strelnim orožjem in pastmi je dovoljen skozi vse leto, saj lovskoupravljalni načrti težijo k popolnemu iztrebljenju vrst. Z izvajanjem lova na te vrste se omejuje njihovo prostorsko in številčno širjenje.

Čeprav preseljevanje živalskih in rastlinskih vrst poteka že tisočletja, smo v zadnjih desetletjih priča razmahu svetovne trgovine in vse večji dostopnosti različnih oblik prevoza. Prenašanje vrst med državami in celinami je danes hitrejše in bolj množično kot kadarkoli prej. Upravljanje s populacijami invazivnih vrst je zaenkrat bolj ali manj prepuščeno posameznim državam, letos pa je v veljavo stopila tudi evropska *Uredba o ravnanju s tujerodnimi invazivnimi vrstami*. Sodelovanje med državami in pravočasno ukrepanje je v tem primeru ključnega pomena, veliko odgovornost pa nosi tudi sleherni posameznik. Kje bodo končali hišni ljubljenci, ki smo se jih naveličali, in kako bomo ukrepali, ko nam pobegnejo v divjino? Poleg preventive moramo poskrbeti tudi za lajšanje že nastalih posledic – čeprav ljubke nutrije ob Ljubljani kar prosijo za grizljaj korneta, z njihovim krmljenjem naravi delamo medvedjo uslugo. 🦉